

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (neljas koda)

27. september 2006*

Liidetud kohtuasjades T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP,

Dresdner Bank AG, asukoht Frankfurt (Saksamaa), esindajad: advokaadid M. Hirsch ja W. Bosch,

Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, varem Vereins- und Westbank AG, asukoht München (Saksamaa), esindajad: advokaadid J. Schulte, M. Ewen ja A. Neus, hiljem advokaadid W. Knapp, T. Müller-Ibold ja C. Feddersen,

Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG, asukoht München, esindajad: advokaadid W. Knapp, T. Müller-Ibold ja B. Bergmann, hiljem advokaadid Knapp, Müller-Ibold ja C. Feddersen,

DVB Bank AG, varem Deutsche Verkehrsbank AG, asukoht Frankfurt, esindajad: advokaadid M. Klusmann ja F. Wiemer,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

Commerzbank AG, asukoht Frankfurt, esindajad: advokaadid H. Satzky ja B. Maassen,

hagejad,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: T. Christoforou, A. Nijenhuis ja M. Schneider,

kostja,

mille esemeks on komisjoni kaja Esimese Astme Kohtu 14. oktoobri 2004. aasta tagaseljaotsuste peale kohtuasjades Dresdner Bank vs. komisjon (T-44/02, kohtulahendite kogumikus ei avaldata), Vereins- und Westbank vs. komisjon (T-54/02, kohtulahendite kogumikus ei avaldata), Bayerische Hypo- und Vereinsbank vs. komisjon (T-56/02, EKL 2004, lk II-3495), Deutsche Verkehrsbank vs. komisjon (T-60/02, kohtulahendite kogumikus ei avaldata) ja Commerzbank vs. komisjon (T-61/02, kohtulahendite kogumikus ei avaldata),

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja esimees H. Legal, kohtunikud P. Lindh ja V. Vadapalas,
kohtusekretär: ametnik K. Andová,

arvestades kirjalikus menetluses ja 31. mail 2006 toimunud kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse taust

- ¹ Käesolev asi puudutab komisjoni 11. detsembri 2001. aasta otsust 2003/25/EÜ, [EÜ artikli 81] alusel algatatud menetluses (asi COMP/E-1/37.919 (ex. 37.391) — Pankade teenustasud euroala siseriiklike valuutade vahetuse eest — Saksamaa) (ELT 2003, L 15, lk 1; edaspidi „vaidlustatud otsus“).
- ² Valuutavahetusteenuste hulgas tuleb eristada esiteks kontol oleva raha ümberarvestamist ja teiseks müntide ja pangatähtede ehk „sularaha vahetust“. Käesolevas asjas on asjakohane ainult viimatinimetatud teenuseliik, mida võib omakorda jagada kaheks: esiteks suuremahulised sularaha vahetamise teenused, mille käigus pangad saavad vahetada suure hulga pangatähti (edaspidi „pankadevahelised sularaha vahetamise teenused“), ja teiseks jaepanganduse sularaha vahetamise teenused, mis on suunatud üksikisikutele ja puudutavad väikest hulka pangatähti.
- ³ Enne euro kasutuselevõttu ei võetud Saksamaal sularaha vahetamise teenuse eest eraldi tasu: nende teenuste hind sisaldus kurssides, millega krediidasutused ja valuutavahetuskontorid klientidelt valuutat ostsid ja neile seda müüsid. Kasutatav ostukurss oli hetketehingute viitekursist madalam ja müügikurss sellest kõrgem (vaidlustatud otsuse 38. põhjendus). Kõnealust erinevust hetketehingute viitekursi suhtes nimetatakse edaspidi „kursivaheks“.

- 4 Komisjon algatas 1999. aasta alguses menetluse seitsmes liikmesriigis, nimelt Belgias, Saksamaal, Iirimaa, Madalmaades, Austrias, Portugalis ja Soomes asuva umbes 150 panga, sealhulgas hagejate kontrollimiseks. Tal oli tekkinud kahtlus, et need pangad olid kokku leppinud kehtestada üleminekuperioodiks, st 1. jaanuarist 1999, mil euro ühisrahana kasutusele võeti, kuni 1. jaanuarini 2002, mil euro sularahana käibesse lasti (edaspidi „üleminekuperiood”), teenustasu teatud euroalas olevate liikmesriikide sularaha vahetamise teenuste eest. Kuigi menetlus algatati ühe toimikunumbri all, algatas komisjon uurimist jätkates eraldi menetlused kartelli-kokkulepete olemasolu kontrollimiseks kõnealustes liikmesriikides.
- 5 Tuginedes nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 — esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204) — artiklile 11, nõudis komisjon alates 8. veebruarist 1999 kolmelt Saksamaa pangaliidult teavet eelkõige sularaha vahetamise teenuste tasude kohta.
- 6 Komisjon viis 16. ja 17. veebruaril 1999 läbi kontrolli Dresdner Banki ja Deutsche Banki peakontorites Frankfurdis.
- 7 Komisjon saatis 19. oktoobril 1999 ligikaudu 240-le euroala pangale küsimustiku ja, tuginedes määruse nr 17 artiklile 11, nõudis neilt andmete esitamist valuutavahetusteenuste eest nõutud komisjonitasude kohta enne ja pärast euro kasutuselevõtmist. Kõnealune küsimustik saadeti 42-le Saksa pangale, sealhulgas vaidlustatud otsuse adressaatidele (vaidlustatud otsuse põhjendused 22–24).
- 8 Komisjon viis 20. ja 21. oktoobril 1999 läbi kontrolli GWK Banki (edaspidi „GWK”) peakontoris Madalmaades (vaidlustatud otsuse põhjendus 21).

9 Komisjon saatis 3. ja 10. augusti 2000. aasta kirjaga vastuväiteteatiseid järgmistele pankadele:

- Commerzbank;
- Deutsche Verkehrsbank (DVB);
- Bayerische Hypo- und Vereinsbank (HVB);
- Reisebank;
- Dresdner Bank;
- Vereins- und Westbank (VUW);
- Bayerische Landesbank Girozentrale;
- SEB Bank (endise ärinimega BfG);
- Hamburgische Landesbank Girozentrale;
- Westdeutsche Landesbank Girozentrale (West LB);
- Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale;
- GWK ja selle emaettevõtjad Fortis NV, Fortis Services Nederland NV ja Fortis Bank Nederland NV.

- 10 Ärakuulamise eest vastutav isik kuulas 1. ja 2. veebruaril 2001 ära vastuväiteteatise adressaatide seisukohad.
- 11 Komisjon võttis 11. detsembril 2001 vastu vaidlustatud otsuse.
- 12 Vaidlustatud otsuse kohaselt (põhjendus 2) leppisid DVB ametiruumides Frankfurdis 15. oktoobril 1997 korraldatud koosolekul (edaspidi „15. oktoobri 1997. aasta koosolek”) osalenud pangad kokku üleminekuperioodil euroala pangatähtede ostul ja müügil ligikaudu 3% komisjonitasu võtmises.
- 13 Selle koosoleku kutsus kokku GWK. Vaidlustatud otsuses on tõepoolest märgitud, et nimetatud pank palus 29. aprilli 1997. aasta koosolekul Reisebankil alustada teiste Saksa pankadega läbirääkimisi, mille peamine eesmärk oli kindlustada, et Deutsche Bundesbank, Saksamaa keskpank, ei pakuks sularaha vahetamise teenuseid tarbijatele tasuta (vaidlustatud otsuse põhjendused 60 ja 63–68).
- 14 Vaidlustatud otsuse kohaselt (põhjendus 62) leidub kirjalikke tõendeid konkurent-sireeglite rikkumise kohta koosolekute protokollides ja telefonivestluste kokkuvõtetes, mis on saanud GWK ametiruumides läbiviidud kontrollimiste käigus; nendeks tõenditeks on eelkõige 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku protokollid, mille koostajateks on vastavalt GWK teatud teenistuja (edaspidi „GWK protokoll”) ja Commerzbanki teatud teenistuja (edaspidi „Commerzbanki protokoll”).

- 15 Komisjon on vaidlustatud otsuses esmalt märkinud, et osalejad leppisid kokku teatada Deutsche Bundesbankile, et alates 1. jaanuarist 1999 „nad vahetavad euroala pangatähti kindlaksmääratud vahetuskurssidega ja nõuavad konkreetset komisjonitasu” (vaidlustatud otsuse 88. põhjendus).
- 16 Järgnevalt on komisjon rõhutanud (vaidlustatud otsuse põhjendus 89), et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalejad, saavutamata kokkulepet ühe tasumäära põhimõttes, „kinnitasid ühist eesmärki asendada [kursi]vahed protsentuaalsete komisjonitasudega, mis katavad 90% vahetustoimingutest saadavast tulust, mistõttu komisjonitasu suurus oleks ligikaudu 3%”. Commerzbanki protokollil alusel tuvastas komisjon, et „oli saavutatud konsensus euroala valuutade kindlaksmääratud vahetuskursside kasutamiseks (st ei kasutata ostu- ja müügikursse) koos teenustasudega, mis arvestatakse protsentuaalselt väljendatud komisjonitasudena (vaidlustatud otsuse põhjendus 95).
- 17 Lõpuks leidis komisjon, et nii GWK kui ka Commerzbanki protokollist ilmneb kokkulepe nõuda sularaha vahetamise teenuste eest komisjonitasu, mis on väljendatud protsentuaalse osana vahetatavast summast. Commerzbanki protokollis ei ole selle komisjonitasu määra nimetatud, erinevalt GWK protokollist, kus on viidatud ligikaudu 3% suurusele tasule. Igal juhul on komisjon arvestanud asjaolu, et kui 1. ja 2. veebruaril 2001 kuulati ära pankade seisukohad, avaldas Bayerische Landesbank Girozentrale, et tema esindaja meenutas 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul, et „konkreetsete pankade teatud esindajad maini[sid] numbraid, mis jäid 2% ja 4% vahele, kuigi kõnealune isik ei mäletanud määra 3% (vaidlustatud otsuse põhjendus 96).
- 18 Neil asjaoludel leidis komisjon, et „15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pangad leppi[sid] kokku ligikaudu 3% üldise komisjonitasu sisseseadmises (et katta

90% tulust) pärast 1. jaanuari 1999” ja et nii kokkuleppe „eesmärgiks kui ka tulemuseks oli konkurentsi piiramine ühenduses” (vaidlustatud otsuse põhjendused 120 ja 128). See kokkulepe sõlmiti üleminekuperioodiks (vaidlustatud otsuse põhjendus 173).

- 19 Vaidlustatud otsuse artikli 1 kohaselt on Commerzbank, Dresdner Bank, HVB, DVB ja VUW rikkunud EÜ artiklit 81, „osaledes kokkuleppes, mille eesmärk oli määrata kindlaks a) euroala pangatähtede vahetamise eest teenustasu võtmise viis (st protsentuaalselt väljendatud komisjonitasu) ja b) ligikaudu 3% tasumäär (et katta 90% [kursi]vahe tulust) algavaks üleminekuperioodiks”.
- 20 Kuna komisjoni hinnangul oli tegemist konkurentsireeglite tõsise rikkumisega ligikaudu nelja aasta kestel, määras ta järgmised trahvid (vaidlustatud otsuse artikkel 3):

Commerzbank	28 000 000 eurot
Dresdner Bank	28 000 000 eurot
HVB	28 000 000 eurot
DVB	14 000 000 eurot
VUW	2 800 000 eurot

Menetlus

- 21 Erinevate hagiavalduste alusel, mis esitati Esimese Astme Kohtule ajavahemikul 26. veebruar kuni 1. märts 2002, vaidlustasid Dresdner Bank, VUW, HVB, DVB ja Commerzbank vaidlustatud otsuse (kohtuasjad T-44/02, T-54/02, T-56/02, T-60/02 ja T-61/02).

- 22 Pärast hagi kohta teate saamist ei esitanud komisjon tähtaegselt kostja vastust. Kohtu kantseleisse ajavahemikul 25. juuni kuni 2. juuli 2002 saabunud kirjades palusid hagejad Esimese Astme Kohtul kodukorra artikli 122 lõike 1 alusel teha tagaseljaotsus. Kohtu kantselei teavitas komisjoni taotlusest.
- 23 14. oktoobri 2004. aasta otsusega tühistas Esimese Astme Kohus vaidlustatud otsuse (edaspidi „tagaseljaotsus”) vastavalt iga hageja suhtes. Esimese Astme Kohus leidis hagiavalduste alusel, et komisjon ei ole õiguslikult piisavalt tõendanud kokkuleppe olemasolu, mida ta väidab eksisteerivat ja mis puudutab üleminekuperioodil euroala vääringutes sularaha vahetamise teenustasude kindlaksmääramist ja teenustasu võtmise viise. Esimese Astme Kohus leidis ilma ülejäänud väiteid uurimata, et väited tuvastatud faktide ebatäpsuse kohta ja rikkumissüüdistuse aluseks olevate kaudsete tõendite ebapiisavuse kohta on põhjendatud.
- 24 27. novembril ja 4. detsembril 2004 esitas komisjon vastavalt kodukorra artikli 122 lõikele 4 Esimese Astme Kohtule kaja tagaseljaotsuste peale.
- 25 14. jaanuaril 2005 ühines VUW HVB-ga, kellest sai seega VUW õigusjärglane kohtuasjas T-54/02 OP.
- 26 Vastavalt kodukorra artikli 122 lõikele 5 esitasid hagejad ajavahemikul 11. kuni 21. veebruar 2005 Esimese Astme Kohtule kaja kohta märkused.

- 27 12. juuli 2005. aasta määrusega liideti kohtuasjad T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP pärast poolte ärakuulamist suuliseks menetluseks ja kohtuotsuse tegemiseks vastavalt kodukorra artiklile 50.
- 28 Ettekandja-kohtuniku ettekande alusel otsustas Esimese Astme Kohus (neljas koda) avada suulise menetluse ja menetlust korraldavate meetmete raames palus pooltel vastata teatud küsimustele. Pooled on selle nõude täitnud.
- 29 Pooled esitasid oma kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele 31. mai kohtuistungil.

Poolte nõuded

- 30 Komisjon palub kõigis asjades Esimese Astme Kohtul:

- tühistada tagaseljaotsused;
- jätta hagid tervikuna rahuldamata;
- mõista kohtukulud, sealhulgas kaja menetluse kulud, välja hagejatelt.

31 Kohtuasjas T-44/02 OP palub Dresdner Bank Esimese Astme Kohtul:

- jätta kaja rahuldamata ja tagaseljaotsus muutmata;

- mõista kohtukulud, sealhulgas kaja menetluse kulud, välja komisjonilt.

32 Kohtuasjades T-54/02 OP ja T-56/02 OP palub HVB Esimese Astme Kohtul:

- jätta tagaseljaotsused muutmata;

- jätta kajad rahuldamata;

- mõista kohtukulud, sealhulgas kaja menetluse kulud, välja komisjonilt.

33 Kohtuasjas T-60/02 OP palub DVB pärast kohtuistungil hagiavalduse täpsustamist Esimese Astme Kohtul:

- jätta kaja rahuldamata osalise vastuvõetamatuse tõttu;

- jätta kaja rahuldamata põhjendamatusse tõttu;

- mõista kohtukulud, sealhulgas kaja menetluse kulud, välja komisjonilt.

34 Kohtuasjas T-61/02 OP palub Commerzbank Esimese Astme Kohtul:

- jätta kaja rahuldamata;

- mõista kohtukulud välja komisjonilt.

Õiguslik käsitlus

I — *Kaja menetlus*

- 35 Komisjon esitas tagaseljaotsuste tühistamise nõude põhjendamiseks mitmeid väiteid Esimese Astme Kohtu teostatud kohtuliku järelevalve tingimuste kohta, täpsemalt tõendite esitamise nõuete kohta.
- 36 Kohtuasjades T-54/02 OP ja T-56/02 OP väidab HVB vastu, et komisjon ei mõista õigesti kaja menetluse laadi — selle eesmärk ei ole tagaseljaotsuses tehtud õigusnormi rikkumiste parandamine.

- 37 Komisjon, keda paluti kohtuistungil täpsustada oma hagi ulatust, palus, et tema tagaseljaotsuste tühistamise nõuet tõlgendataks taotlusena, et Esimese Astme Kohus vaataks kaja silmas pidades nimetatud otsused ümber. Olles hagejad ära kuulanud, võttis Esimese Astme Kohus selle täpsustuse teatavaks.
- 38 Esimese Astme Kohus leiab, arvestades, et komisjon on oma nõuet täpsustanud, et puudub vajadus võtta seisukoht HVB vastuväite suhtes kaja menetluse eesmärgi kohta.
- 39 Lisaks on DVB ja Commerzbank seisukohal, et kaja on osaliselt vastuvõetamatu. Komisjon on üritanud hagi eset muuta, tuginedes teistele väidetele, võrreldes nendega, mille pinnalt Esimese Astme Kohus on tagaseljaotsused teinud. Nad on seisukohal, et kajas tuleb piirduda nende väidete ümberlükkamisega, mida on tagaseljaotsustes analüüsitud.
- 40 DVB ja Commerzbank on esiteks seisukohal, et iga väide, mille esitas pool, kelle vastu tehti tagaseljaotsus, ja milles on neid piire ületatud, on esitatud hilinemisega ja seetõttu kodukorra artikli 48 lõike 2 alusel vastuvõetamatu.
- 41 Teiseks arvavad DVB ja Commerzbank, et tagaselja ja kaja menetluste eesmärk on kaotanud poole karistamine, mitte talle „teise võimaluse” andmine. Selles suhtes täpsustab DVB, et juhul, kui Esimese Astme Kohus otsustab tagaseljaotsuse tühistada, tuleks analüüsida ka teisi hagi väiteid, ilma et võetaks arvesse selle poole argumente nende väidete kohta, kelle suhtes tagaseljaotsus tehti. Vastasel juhul eelistataks kaotanud poolt, kuna olles eelnevalt tutvunud Esimese Astme Kohtu seisukohtadega, jäetakse talle väga pikk aeg kaitse ettevalmistamiseks.

- 42 Komisjon vaidles sellisele tõlgendusele kohtuistungil vastu.
- 43 Esimese Astme Kohus toonitab, et kodukorra artikli 122 lõikes 4 sätestatud kaja menetluse eesmärk on võimaldada kohtul asi sisuliselt uuesti läbi vaadata, olemata seotud tagaseljaotsuse lahendiga. Kuivõrd ükski kodukorra säte ei näe ette vastupidist, on kaja esitaja põhimõtteliselt oma argumentatsioonis vaba ning ta ei pea piirduma tagaseljaotsuse põhjenduste ümberlukkamisega.
- 44 Arvestades kaja menetluse eesmärki, ei saa vastupidi DVB ja Commerzbanki seisukohale menetluse käigus uute väidete esitamise keeldu, mis on sätestatud kodukorra artikli 48 lõikes 2, tõlgendada selliselt, et kaja esitajal ei ole õigust esitada väiteid, mida ta oleks võinud esitada juba enda esialgsel kaitsmisel. Samuti, nagu märgib õigesti komisjon, ei oleks kodukorra artikli 48 lõike 2 selline tõlgendus mõistlik, kuna põhjendatud kaja korral võiks see viia menetluse ummikseisu — Esimese Astme Kohus, mõistes, et ta peab muutma tagaseljaotsust, mis põhineb ühel põhjendatud väitel, ei saa muude hagi esitatud väidete kohta seisukohta võtta.
- 45 Seega on kaja vastuvõetav.

II — Ülevaade hagiavalduse väidetest

- 46 Hagejad vaidlustavad esiteks EÜ artikli 81 rikkumise asetleidmise. Nad eitavad kokkulepet hindade kindlaksmääramise ja sularaha vahetuse komisjonitasude

võtmise korralduse kohta, tuginedes mitmele õigusrikkumisele ja sisulistele ebatäpsustele komisjoni järelustes faktiliste asjaolude kohta, ja eriti eitavad nad vastava ühise tahte esinemist.

- 47 Hagejad leiavad ka, et EÜ artikli 81 kohaldamise tingimused ei ole täidetud, sest väidetav kokkulepe ei kahjustanud konkurentsi ning see ei saanud mõjutada liikmesriikide vahelist kaubandust.
- 48 Hagejad vaidlustavad ka haldusmenetluse läbiviimise. Nad väidavad, et rikuti mitmeid kaitseõigusi, eriti õigust olla ära kuulatud. Nende hinnangul viis komisjon menetlust läbi nende süüd eeldades, rikkudes nii süütuse presumptsiooni põhimõtet.
- 49 HVB ja DVB väidavad, et kohtuasjades T-54/02 OP, T-56/02 OP ja T-60/02 OP on komisjon võimu kuritarvitanud.
- 50 HVB vaidleb kohtuasjas T-56/02 OP vastu asjaoludele, mille alusel komisjon talle VUW tegevuse süüks pani.
- 51 Hagejad vaidlustavad komisjoni otsuse loobuda teatud vastuväiteteatise adressaatidele — eriti 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku kokkukutsujale — süüdistuse esitamisest vastutasuks selle eest, et need võtsid endale kohustuse hindu langetada. Lisaks sellele, et teatud hagejad väljendasid kahtlust komisjoni pädevuse suhtes sellist otsust teha, on nad ka seisukohal, et komisjon on tegutsenud ebaselgelt, omavoliliselt ja diskrimineerivalt.

- 52 Teise võimalusena paluvad hagejad, et trahv tühistataks või vähendataks selle summat, kuna rikutud on suuniseid määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171) ja proportsionaalsuse põhimõtet.

III — Konkurentsivastase kokkuleppe olemasolu

A — Esialgsed märkused

- 53 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud kokkuleppe olemasolu eelduseks piisav, kui asjaomased ettevõtjad on väljendanud ühist taht kaituda turul teatud kindlal viisil (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-7/89: Hercules Chemicals vs. komisjon, EKL 1991, lk II-1711, punkt 256, ja 26. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas T-41/96: Bayer vs. komisjon, EKL 2000, lk II-3383, punkt 67; vt ka Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: ACF Chemiefarma vs. komisjon, EKL 1970, lk 661, punkt 112, ja 29. oktoobri 1980. aasta otsus liidetud kohtuasjades 209/78–215/78 ja 218/78: Van Landewyck jt vs. komisjon, EKL 1980, lk 3125, punkt 86).
- 54 Mis puudutab vormi, milles kõnealune ühine tahe väljendub, siis on piisav, kui kokkuleppe tingimustes on selgelt väljendatud poolte tahe turul kaituda kokkuleppe sätete kohaselt (eespool viidatud kohtuotsus Bayer vs. komisjon, punkt 68; vt selle kohta ka eespool viidatud kohtuotsused ACF Chemiefarma vs. komisjon, punkt 112, ja Van Landewyck jt vs. komisjon, punkt 86).
- 55 Eeltoodust järeldub, et kokkuleppe mõiste EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses, nagu seda kohtulahendites on tõlgendatud, eeldab vähemalt kahe poole ühist taht, mille avaldamise vorm ei oma tähtsust, kui see vastab nende tegelikule tahtele (eespool viidatud kohtuotsus Bayer vs. komisjon, punkt 69).

56 Käesolevas asjas tuleb uurida, kas hagejatel õnnestub kahtluse alla seada need asjaolud, mille alusel komisjon leidis, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalejatel oli ühine tahe määrata kindlaks sularaha vahetamise komisjonitasu võtmise viisis.

B — Tõendite esitamine ja kohtuliku kontrolli ulatus

57 Hagejad on seisukohal, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul ei sõlmitud komisjonitasude määra või nende võtmise korralduse kohta mingit kokkulepet. Nende arvates ei ole komisjon esitanud tõendeid asjaolude kohta, mille alusel ta rikkumise tuvastas.

58 Komisjon on seisukohal, et vastavalt kasuliku mõju põhimõttele on Esimese Astme Kohus kohustatud EÜ artikli 81 kohaldamise otsuse tõlgendamisel arvestama nii otsuse enda sätteid kui ka selle vastuvõtmise konteksti ja eesmärke (Euroopa Kohtu 21. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 337/82: St. Nikolaus Brenneri, EKL 1984, lk 1051, punkt 10; 30. juuli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-84/95: Bosphorus, EKL 1996, lk I-3953, punkt 11, ja 18. novembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-151/98 P: Pharos vs. komisjon, EKL 1999, lk I-8157, punkt 19). Niisugune tõlgendamine on seda enam vajalik, et EÜ artikliga 81 keelatud kokkulepped on tihti salajased, mistõttu saab nende olemasolu tuletada sellele viitavate kaudsete tõendite kogumist (Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punkt 55, ja kohtujurist Colomeri arvamus Euroopa Kohtu 18. septembri 2003. aasta otsuse juurde kohtuasjas C-338/00 P: Volkswagen vs. komisjon, EKL 2003, lk I-9189, I-9193). Esimese Astme Kohus ei saa ka nõuda, et dokumentaalsed tõendid, millele vaidlustatud otsuses tuginetakse, peavad olema rikkumist tõendavad „ümberlückamatud tõendid”. Kohtupraktikast tuleneb vaid nõue, et tõendeid tuleb esitada piisavalt (Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-337/94: Enso-Gutzeit vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1571, punktid 94 ja 153). Ilmse vea tegemine on välistatud, kui komisjonipoolne faktidele antud hinnang on tõenäolisem kui see, mille esitavad hagejad.

- 59 Esimese Astme Kohus tuletab meelde, et mis puudutab EÜ artikli 81 lõike 1 rikkumise kohta tõendite esitamist, siis peab komisjon väidetava rikkumise kohta esitama asjakohased tõendid, mille alusel saab õiguslikult piisavalt tuvastada rikkumise koosseisu moodustavate asjaolude asetleidmist (Euroopa Kohtu 17. detsembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-185/95 P: Baustahlgewebe vs. komisjon, EKL 1998, lk I-8417, punkt 58, ja 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-49/92 P: komisjon vs. Anic Partecipazioni, EKL 1999, lk I-4125, punkt 86).
- 60 Juhul kui kohus kahtleb, tuleb otsus teha rikkumist tuvastava otsuse adressaadiks oleva ettevõtja kasuks. Kohus ei saa järeldada, et komisjon on asjas õiguslikult piisavalt rikkumise toimumise tuvastanud, kui ta ise selles ikkagi kahtleb, eriti kui kohus menetleb hagiavaldust, milles palutakse trahvi määrava otsuse tühistamist.
- 61 Viimati nimetatud olukorras tuleb võtta arvesse süütuse presumptsiooni põhimõtet, sellisena nagu see tuleneb muu hulgas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 6 lõikest 2, mis on Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt üks ühenduse õiguse üldpõhimõtetest tulenevatest põhiõigustest, mida kinnitavad ka ühtse Euroopa akti preambul ja Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõige 2. Mis puudutab asjaomaste rikkumiste laadi ning nende eest mõistetavate karistuste laadi ja raskusastet, siis kohaldatakse süütuse presumptsiooni põhimõtet just ettevõtjatega seotud konkurentsieeskirjade rikkumiste menetlustes, mille tagajärjeks võib olla trahvide või karistumaksete määramine (vt Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-199/92 P: Hüls vs. komisjon, EKL 1999, lk I-4287, punktid 149 ja 150, ning otsus kohtuasjas C-235/92 P: Montecatini vs. komisjon, EKL 1992, lk I-4539, punktid 175 ja 176).
- 62 Seega on tuleb komisjonil esitada piisavalt täpseid ja üksteist toetavaid tõendeid, mille põhjal saaks tuvastada, et rikkumine on toime pandud (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 6. juuli 2000. aasta otsus kohtuasjas T-62/98: Volkswagen vs. komisjon, EKL 2000, lk II-2707, punkt 43 ja selles viidatud kohtupraktika).

- 63 Tuleb siiski rõhutada, et kõik komisjoni esitatud tõendid ei pea ilmtingimata vastama neile tingimustele rikkumise kõigi tunnuste osas. Piisab, kui kaudsete tõendite kogum, millele institutsioon tugineb, vastab tervikuna hinnatult neile nõuetele (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 20. aprilli 1999. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-305/94–T-307/94, T-313/94–T316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, nn „II PVC kohtuotsus”, EKL 1999, lk II-931 punktid 768–778, eriti punkt 777, mis jäeti muutmata Euroopa Kohtu otsusega apellatsioonimenetluses 15. oktoobri 2002. aasta otsusega liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt vs. komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punktid 513–523).
- 64 Arvestades, et konkurentsivastaste kokkulepete keeld on üldtuntud, ei saa komisjonilt nõuda, et see esitaks tõendeid, millest selgelt nähtuks, et ettevõtjad on üksteisega kontakteerunud. Fragmentaarseid ja väheseid tõendeid, mis komisjoni valdusesse satuvad, peab igal juhul saama täiendada nendest tehtavate järeldustega, mis võimaldavad visualiseerida asetleidnud olukorra.
- 65 Konkurentsivastase tegevuse või kokkuleppe olemasolu võib seega tuletada teatud arvu kokkusattumuste ja kaudsete tõendite esinemisest, mis oma kogumis võivad — vastupidise loogilise selgituse puudumisel — olla käsitletavad tõendina konkurentseeskirjade rikkumise kohta (eespool viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt vs. komisjon, punktid 55–57).
- 66 Seoses kohtuliku järelevalve ulatusega tuleb rõhutada olulist erinevust ühelt poolt andmete ja faktiliste asjaolude, mida kohus võib talle esitatud argumentide ja tõendite alusel pidada ebatäpseks, ja teiselt poolt majanduslike hinnangute vahel (Esimese Astme Kohtu 14. detsembri 2005. aasta otsus kohtuasjas T-210/01: General Electric vs. komisjon, EKL 2005, EKL 2005, lk II-5575, punkt 62).

67 Kuigi Esimese Astme Kohus ei saa asendada komisjoni hinnangut majanduslikes küsimustes enda vastava hinnanguga, ei ole kohus kohustatud kontrollima ainult esitatud tõendite tegelikkusele vastavust, usaldatavust ja seostatust, vaid ka seda, kas kogutud tõendid sisaldavad kogu asjakohast teavet, mida keerulise olukorra hindamisel tuleb arvesse võtta, ja kas kõnealused tõendid toetavad järeldusi, mis nende pinnalt on tehtud (Euroopa Kohtu 15. veebruari 2005. aasta otsus kohtuasjas C-12/03 P: komisjon vs. Tetra Laval, EKL 2005, lk I-987, punkt 39).

C — *Kokkulepe vahetusteenuse komisjonitasu määrade kohta*

1. Poolte argumendid

68 Hagejad väidavad, et mingit sularaha vahetamise komisjonitasu määrade kooskõlastamist 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul ei toimunud ja vaidlustavad komisjoni esitatud tõendite tõendusliku jõu. Nad on seisukohal, et koosoleku eesmärk oli eurole üleminekuga seotud õiguslike ja tehniliste küsimuste selgitamine, mis puudutas peamiselt pankadevahelisi sularaha vahetamise teenuseid. Lisaks leiavad nad, et komisjoni poolt kirjeldatud kokkulepe oleks olnud mõttetut. Oleks ebamõislik eeldada, et pangad, kes esindavad vaid väikest osa turust, üritasid sõlmida sularaha vahetamise komisjonitasu määrasid fikseerivat kokkulepet üleminekuajaperioodiks enam kui aasta enne selle perioodi algust.

69 Komisjon leiab, et ta on esitanud piisavalt tõendeid horisontaalse hinnakokkuleppe sõlmimise kohta. 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pangad leppisid kokku, et sularaha vahetamise teenuse eest hakkavad tasu maksma kliendid, vältides nii, et mõned neist seda teenust tasuta osutaksid. Samuti lepiti kokku nende teenuste tasulisuse põhimõttes, mis nähtub vaidlustatud otsuses viidatud kahest kokkulepest. Rikkumine pandi toime kartuses, et Deutsche Bundesbank, Deutsche Bank ja teised kommerts pangad võivad hakata sularaha vahetamise teenust üldsusele osutama tasuta. Selle ohu tõttu üritas GWK Saksamaa pankasid veenda, et need ei

vahetaks sularaha tasuta ning võttis ühendust Reisebankiga (vaidlustatud otsuse 58.–97. ja 108.–111. põhjendus).

- 70 Kohtuistungil selgitas komisjon, et rikkumist võis ka mõista kolme-nelja suurema Saksa üleriigilise panga salajase kokkuleppe tagajärjena, mis tekkis seoses ohustava väljavaatega, et nende peamine konkurent Deutsche Bank hakkab üleminekupe-rioodil pakkuma sularaha vahetamise teenust tasuta. Arvestades nende nelja panga majanduslikku mõju ja ülekaalukat positsiooni Saksamaa turul, oleks Dresdner Banki, HVB ja Commerzbanki vaheline kokkulepe, millega keelati sularaha vahetamise teenust tasuta osutada, andnud teistele ettevõtjatele signaali, mis stimuleeriks neid turul sama moodi tegutsema.
- 71 Samuti leppisid pangad kokku sularaha vahetamise teenuste tasulisuse põhimõttes, mis nähtub vaidlustatud otsuses viidatud kahest kokkuleppest. Kui juba kord teenuste tasulisuse põhimõttes kokku lepitati, olid pangad igati huvitatud kooskõ-lastama ka tasu võtmise viisi ja teenuse tasu määra. Kokkulepetel sularaha vahetamise teenuselt komisjonitasude võtmise viisi ja tasu määrade kohta on konkurentsivastane eesmärk. Seega kuuluvad need kokkulepped EÜ artikli 81 lõikes 1 sätestatud keelu kohaldamisalasse ilma, et peaks uurima nende kokkulepete mõju konkurentile.
- 72 Lisaks dokumentaalsetele tõenditele 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul arutatud teemade kohta viitab kokkuleppe sõlmimisele ka üldine olukord, mis koosoleku toimumise ajal turul valitses. Komisjoni märgib eriti, et suurt tähelepanu tuleb pöörata 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut ettevalmistavatele materjalidele. Mis puutub õiguslikku raamistikku, siis on ta seisukohal, et teatud ebakindlus võis

esineda euro kasutuselevõtuga seotud tehnilistes küsimustes. Siiski ei olnud ükski ebakindel küsimus selline, mis oleks õigustanud kokkulepet teenuse tasu määra.

73 Hagejad väidavad, et argumentatsiooni sularaha vahetamise teenuste tasulisuse põhimõtte kohta vaidlustatud otsuses esitatud ei ole, ja et komisjon esitas selle esimest korda alles kajas ning täpsustas kohtuistungil. Komisjon ei saa tagantjäreli vaidlustatud otsust muuta. HVB (kohtuasjad T-54/02 OP ja T-56/02 OP) ja DVB (kohtuasi T-60/02 OP) leiavad, et tegemist on uue argumendiga ja seetõttu on see vastuvõetamatu.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

a) Vaidlustatud otsuse tõlgendamine ja rikkumise toimumine seoses kokkuleppega, milles kehtestati sularaha vahetamise teenuse tasuta osutamise keelu põhimõte

74 Käesolevas asjas tuleb määratleda, nagu seda väidab komisjon, kas vaidlustatud otsuses käsitletakse ainult kokkulepet komisjonitasude määrade ja tasude võtmise viisi kohta, vaid ka teist, esimese lepingu aluseks olevat kokkulepet, mille esemeks oli keelata pooltel sularaha vahetamise teenuse tasuta osutamine üleminekuajaperioodil.

75 Vaidlustatud otsuse artikli 1 kohaselt on rikkumine toime pandud hagejate osaluse tõttu „kokkuleppes, mille eesmärk oli määrata kindlaks a) euroala pangatähtede vahetamise eest teenustasu võtmise viis (st protsentuaalselt väljendatud komisjonitasu) ja b) ligikaudu 3% tasumäär (et katta 90% kursivahe tulust) 1. jaanuaril 1999

algavaks üleminekuperioodiks”. Vaidlustatud otsuse sätted ei viita mingil määral kokkuleppele tasulisuse põhimõtte kohta või täpsemalt sularaha vahetamise teenuse tasuta osutamise keelu põhimõtte kohta.

- 76 Samuti ei sisalda vaidlustatud otsuse põhjendused analüüsi, mille põhjal oleks võimalik järeldada, et komisjoni hinnangul on sellise eesmärgiga kokkuleppe puhul tegemist EÜ artikli 81 rikkumisega. Kohtule esitatud dokumentides on komisjon siiski toonitanud, et kokkulepe on käsitletav rikkumisena asjaolu tõttu, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pangad leppisid kokku protsentuaalselt väljendatud komisjonitasu võtmises, mis nähtus selgesõnaliselt vaidlustatud otsuse põhjendusest 115. Nimetatud põhjendus on sõnastatud alljärgnevalt:

„Ei olnud ei loomulik ega ka loogiline, et iga pank otsustab iseseisvalt üle minna kursivahe süsteemilt protsentuaalselt väljendatud komisjonitasule. Tegelikult tundub, et Deutsche Bank kavandas algselt osutada tasuta teenust. Probleem ei seisne aga selles, millised võisid või ei võinud olla majanduslikult kõige mõistlikumad teenustasude võtmise viisid, vaid selles, kas pangad nendes viisides omavahel kokku leppisid või mitte.”

- 77 Tuleb asuda seisukohale, et need põhjendused ei võimalda kuidagi järeldada, et neis viidatakse kokkuleppele teenuse tasuta osutamise keelu põhimõtte kohta. Komisjon ei suutnud ka kohtuistungil Esimese Astme Kohtule viidata vaidlustatud otsuse põhjendustele, mis toetaksid argumenti sellise kokkuleppe sõlmimise kohta. Isegi eeldades, et komisjon tahtis vaidlustatud otsuses tugineda teenuse tasuta osutamise keelu põhimõtte argumendile kaudselt, tuleb märkida, et vaidlustatud otsus on selles küsimuses igal juhul ebapiisav EÜ artikli 253 tähenduses, et otsuse adressaadid saaksid teada põhjendused, millele tehtud otsus rajaneb, ja et kohus saaks teostada järeelvalvet.

78 Komisjon ei saa vaidlustatud otsuse eset hilisemate suuliste või kirjalike selgitustega muuta, kui otsus on juba ühenduse kohtule esitatud hagi esemeks (vt Esimese Astme Kohtu 12. detsembri 1996. aasta otsus kohtuasjas T-16/91: Rendo jt vs. komisjon, EKL 1996, lk II-1827, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

79 Ta ei saa seega viidata keelatud kokkuleppele, mida *expressis verbis* vaidlustatud otsuses välja toodud ei ole ja mille kohta hagejatele ei ole antud võimalust selgitusi anda, nagu seda kaitseõiguse nõuet järgides teha tuleb.

80 Samuti ei ole Esimese Astme Kohtu ülesanne seada ennast komisjoni asemele ja omaalgatuslikult uurida, kas käesolevas ajas on esitatud tõendeid, mille alusel saab tuvastada kokkuleppe sularaha vahetamise teenuste tasuta osutamise keelu põhimõtte kohta.

81 Seega tuleb komisjoni vastavad väited tagasi lükata.

b) Tõendid komisjonitasude määra kokkuleppe kohta

82 Enne kui uurida otseseid tõendeid 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul arutatu kohta ja komisjoni märkuseid asjassepuutuvate kokkulepete täitmise kohta, tuleb uurida argumente ja tõendeid seoses asjaoludega, mis puudutasid koosoleku tausta.

Tõendid 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku tausta kohta

— 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade turuosad

- ⁸³ Dresdner Bank, Commerzbank, VUW ja HVB on põhimõtteliselt seisukohal, et eeldades, et komisjon on asjaomase turu õigesti määratlenud, on 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenutele omistatud turuosad oluliselt väiksemad, kui hinnangus, mis nähtub GWK protokollist — jäädes 70–80% vahele —, mis on välja toodud vaidlustatud otsuse 87. põhjenduses. Kuna nimetatud hagejate arvates puudus neil vajalik majanduslik võimsus, et turgu mõjutada ja hinnakokkuleppe sõlmida, siis puudub argumendil horisontaalse hinnakokkuleppe kohta igasugune mõte.
- ⁸⁴ Komisjon väidab, et kuna asjassepuutuval kokkuleppel oli konkurentsivastane eesmärk, siis ei olnud ta kohustatud uurima hagejate turuosasid ega kokkuleppe mõju turule. Seega ei ole asjakohane hagejate argumentatsioon turuosade kohta.
- ⁸⁵ Esimese Astme Kohus märgib, et turuosade hindamise argumendid puudutavad horisontaalse hinnakokkuleppe olemasolu, kuna turul piisava võimsuse puudumine muudaks sellise kokkuleppe vähem tõenäoliseks. Need argumendid puudutavad kaudseltselt ka GWK protokollis usutavust, mille hagejad on vaidlustanud ja mida uuritakse siin hiljem. Seega tuleb siinkohal kontrollida nende argumentide põhjendatust ja neid ei saa asjassepuutumateks pidada.

86 Vastuväiteteatistes tõi komisjon välja esiteks hinnangu 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenute turuosadele, mis GWK protokollis esitatu kohaselt jäi 70–80% vahele (vastuväiteteatise põhjendus 79), ja teiseks tuvastas enda läbiviidud uurimise alusel, et viis panka (Deutsche Bank, Hypo Vereinsbank, Dresdner Bank, Commerzbank ja Hamburger Sparkasse) kontrollisid ühiselt 65% raha vahetamise teenuste turust. Kuigi hagejad need andmed haldusmenetluses vaidlustasid, ei sisalda vaidlustatud otsus mingeid täpseid hinnanguid vaidlustatud otsuse adressaatide või 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenute turuosade kohta. Siiski viidatakse vaidlustatud otsuse põhjenduses 87 GWK protokollile, mille kohaselt „[p]angad, kes osalesid 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul, esinda[sid] Saksamaal 70–80% väikeste summade vahetamise turust”.

87 Selles osas nähtub esiteks, et komisjon ja hagejad on mõlemad nõus, et vaidlustatud otsuses esitatud hinnang Saksamaa 1998. aasta sularaha vahetamise turu suurusele on ebatäpne. 6,8 miljardi euro asemel, mis on märgitud vaidlustatud otsuses (lk 7, põhjenduse 14 joonealune viide), on Deutsche Bundesbanki 1998. aasta statistika kohaselt kogu sularaha vahetamise turu maht 13,203 miljardit eurot. Need andmed vastavad ka Euroopa Rahandusinstituudi (EMI) 23. aprilli 1997. aasta raporti andmetele, mida mainitakse vaidlustatud otsuse põhjenduses 75. Kohtuistungil tunnistas komisjon, et oli vaidlustatud otsuse leheküljel 7 joonealuses viites esitatud andmeid väärtalt tõlgendanud. See sisuline ebatäpsus omab aga käesolevas asjas tähtsust, kuna sellega antakse hinnang 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenute turuosadele. Andmete vastukäivus on veelgi silmatorkavam, kui vaadata vaidlustatud otsuse põhjendust 14, mille kohaselt oli 15 liikmesriigi rahade osas „1998. aastal müüdud ja ostetud paberraha koguväärtus umbes 2,1 miljardit eurot”.

- 88 Teiseks hindavad nii hagejad kui komisjon hagejate liidetud turuosade suuruse jaepanganduse sularaha vahetamise teenuste turul Saksamaal (1997), arvestades kõiki valuutasid, olevat 4,68%, lähtudes pangakontorite arvust, ja 16,46%, lähtudes pankade kogubilansi mahust, ning 15,24%, lähtudes vahetatud sularaha hulgast. Oluline on toonitada, et need hinnangud puudutavad vaid krediidiasutusi, arvestamata teisi ettevõtjaid, eriti valuutavahetuskontoreid.
- 89 Kolmandaks, komisjon ja hageja on mõlemad nõus, et arvestades kõiki 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalejaid, esindasid hagejad väga suurt osa sularaha vahetamise teenuse mahust. Komisjon väljendas nimelt Esimese Astme Kohtu küsimustele esitatud kirjalikus vastuses arvamust, et teiste koosolekul osalenud pankade turuosad ei olnud märkimisväärsed. Kohtuistungil hindas komisjon hagejate turuosa suuruseks vähemalt 90% kogu koosolekul osalenute turuosast. Ükski pooltest ei soovinud sellele hinnangule vastu vaielda, mistõttu tuleb lähtuda sellest teabest.
- 90 Need asjaolud võimaldavad asuda seisukohale, et GWK protokollis antud hinnang turuosadele, mis on välja toodud vaidlustatud otsuse põhjenduses 87, on ebatäpne, kuna selles on 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade majanduslikku võimsust asjaomasel turul ilmselt üle hinnatud.
- 91 Nimetatud ebatäpsusest ei piisa siiski selleks, et hakata kahtlema, kas horisontaalne hinnakokkuleppe ikkagi sõlmiti. Samas vähendab see kokkuleppe sõlmimise tõenäosust. Asjaolu, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud ei esindanud enam kui umbes 17% vaid krediidiasutuste poolt pakutavast teenuse turust, võib aga tekitada kahtluse horisontaalse hinnakokkuleppe olemasolus. Vaidlustatud otsus ei too välja ühtegi erilist asjaolu, näiteks seoses asjaomase turu struktuuriga, mis võiks neid kahtlusi vähendada.

— Õiguslik ebakindlus

- 92 Hagejad väidavad, et 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku eesmärk ei olnud õigusvastase kokkuleppe sõlmimine, vaid üleminekuperioodiks kehtestatud õigusliku regulatsiooni mõju hindamine sularaha vahetamise teenuse korraldusele. Nad on seisukohal, et sisuliselt puudus sel ajal veel kindel vastus kolmele väga olulisele küsimuste ringile.
- 93 Esimene küsimuste ring puudutas lõplikult kindlaksmääratud kursside kohaldamist sularaha vahetamise tehingutele.
- 94 Teine küsimuste ring puudutas sularaha vahetamise teenuse tasulisuse põhimõtet ja täpsemalt küsimust, kas EÜ asutamislepingule lisatud Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja käsitleva protokoll (edaspidi „EKPS põhikirj”) artiklis 52 sätestatud kord „nimiväärtuses” vahetamise kohta riikide keskpankades toob pankadele kaasa kohustuse vahetada üleminekuperioodil käibel olevat sularaha tasuta.
- 95 Kolmas küsimuste ring puudutas sularaha vahetamise eest tasu võtmise viise ja oli täpsemalt seotud tehniliste tagajärgedega, mis tulenesid kursi otsese noteerimise asendamisest ($1 \text{ DEM} = x \text{ EUR}$) kaudse noteerimisega ($1 \text{ EUR} = y \text{ DEM}$) — kohustus, mille kehtestab nõukogu 17. juuni 1997. aasta määrus (EÜ) nr 1103/97 teatavate euro kasutuselevõtuga seotud sätete kohta (EÜT L 162, lk 1) —, ja kaudsete komisjonitasude asendamisest konkreetsete komisjonitasudega, mis tuuakse välja kursist eraldi, eriti pankadevaheliste tehingute puhul. Samuti arutati küsimust, kas komisjonitasu määr peaks olema sama kõigi siseriiklike euro avaldumisvormide puhul või peaks see varieeruma olenevalt vastava euro avaldumisvormi nõudluse ja pakkumise vahekorra.

96 Komisjon märgib sisuliselt seda, et 15. oktoobril 1997 olid eurole ülemineku tagajärgedes õiguslikku ebakindlust väga vähe. Tema arvates oli alates 1995. aastast „üldiselt teada”, et alates 1. jaanuarist 1999 asendatakse euroala liikmesriikide vääringute vahetuskurss lõplikult kindlaksmääratud ümberarvestuskurssidega ja et kursivahed ei ole enam lubatud (vaidlustatud otsuse 139. põhjendus). 1997. aasta alguses oli pangandusringkondadele suureks küsimuseks, kas pankadel on üleminekuperioodil õigus jätkata sularaha vahetamise teenuse eest tasu küsimist euroala liikmesriikide raha vahetamisel ja kui vastus sellele küsimusele on jaatav, siis millisel viisil seda teha. Rikkumine pandi toime kartuses, et Deutsche Bundesbank, Deutsche Bank ja teised kommerts pangad võivad hakata sularaha vahetamise teenust üldsusele osutama tasuta. Selle ohu tõttu üritas GWK Saksamaa pankasid veenda, et need ei vahetaks sularaha tasuta ning võttis ühendust Reisebankiga (vaidlustatud otsuse põhjendused 58–97 ja 108–111).

97 Esimese Astme Kohus on seisukohal, et tuleb kontrollida, kas 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku toimumise ajal valitses turul üldine õiguslik ebakindlus alates 1. jaanuarist 1999 kontol oleva raha eurodesse ümberarvestamise tagajärgede suhtes, nagu seda väidavad hagejad, või olid ainsad ebakindlad küsimused kaubanduslikku laadi ja puudutasid ohtu, et Deutsche Bank ja Deutsche Bundesbank võivad hakata sularaha vahetamise teenust osutama tasuta, nagu seda väidab komisjon.

98 On tõsi, et alates Euroopa Ülemkogu 15. ja 16. detsembri 1995. aasta Madridi istungjärgust ja kindlasti alates nõukogu 17. juuni 1997. aasta määruse nr 1103/97 vastuvõtmisest ei saanud enam olla kahtlust üleminekuperioodil lõplikult kindlaksmääratud ümberarvestuskursside kasutuselevõtmises, nagu nähtub ka vaidlustatud otsuse põhjendustest 34–37 ja 139.

- 99 Samas ei saa teha järeldust, et sellel perioodil sularaha vahetamise mooduste kohta puudusid mistahes muud küsitavused. Teatud Saksa pankade ja Deutsche Bundesbanki vahelistest aruteludest, mis on välja toodud vaidlustatud otsuse põhjenduses 52–61, tuleneb, et alles alates 15. septembrist 1997 sai Deutsche Bundesbank selgelt neile pankadele vastata, et üleminekuperioodil ei ole kursivahed enam lubatud. Vaidlustatud otsuse kohaselt otsustasid GWK ja DVB just sellist tausta arvestades korraldada erinevate pankade vahelise kokkusaamise, et nimetatud muudatuste osas kokku leppida (vaidlustatud otsuse 81.-84. põhjendus).
- 100 Lisaks on näha, et 1997. aasta jooksul oli sularaha vahetamise teenuse tasulisus üks põhiküsimustest seoses raskustega EKPS põhikirja artikli 52 tõlgendamisel; selle sätte kohaselt „võtab EKP nõukogu pärast vahetuskursside lõplikku kindlaksmääramist vajalikud meetmed, et tagada lõplikult kindlaksmääratud vahetuskurssidega pangatähtede vahetus riikide keskpankades nende vastavas nimiväärtuses”.
- 101 Komisjon leidis 15. mail 1997, et kokku tuleks kutsuda ümarlaud euro kasutuselevõtu praktiliste küsimuste arutamiseks. Selle ümarlaua tulemusena tegi komisjon ekspertgrupile ülesandeks uurida just seda, kas ja kuidas saaksid pangad nende teenuste eest tasu nõuda.
- 102 Ekspertgrupp esitas oma järeldused 20. novembril 1997 ehk pärast 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut (vt vaidlustatud otsuse põhjenduses 137 viidatud dokument, lk 56 joonealune viide). Nende järelduste kohaselt paneb EKPS põhikirja artikkel 52 euroala liikmesriikide vääringutes pangatähtede vahetuse osas keskpankadele kohustuse tagada teiste osalevate liikmesriikide pangatähtede vahetus lõplikult kindlaksmääratud ümberarvestuskurssidega, kuid ükski õigusnorm ei keela komertspankadel seda liiki teenuste eest tasu nõuda. Ekspertgrupp ei toetanud ideed ühenduse regulatsiooni kehtestamiseks, mis reguleeriks vahetustehingute eest tasu

võtmist ja sularaha vahetamise teenuseid. Ekspertgrupp pakkus välja, et vastu võetaks „hea tava põhimõtted”. Grupi arvates oli soovitatav edendada tasude läbipaistvust, mis tähendab kohustust kasutada kõikide vahetustehingute puhul lõplikult kindlaksmääratud ümberarvestuskursse ja seda, et kõik teenustasud tuleb eraldi välja tuua.

103 Pärast 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut korrati neid järeldusi sisuliselt komisjoni 23. aprilli 1998. aasta soovitus 98/286/EÜ eurodeks vahetamisega seotud pangatasude kohta (EÜT L 130, lk 22, edaspidi „komisjoni 23. aprilli 1998. aasta soovitus”), mille artikkel 3 sätestab, et pangad, kes tegelevad sularaha vahetamisega üleminekuperioodil, „peavad selgelt osutama määruse [...] nr 1103/97 sätetele vastavate ümberarvestuskursside kohaldamisele ja esitama eraldi kõikvõimalikud teenustasud.”

104 Samuti nähtub toimikus olevatest tõenditest, et teatud pangad, eriti Reisebank, said aruteludest üleminekuperioodil kehtiva õigusliku regulatsiooni kohta teada hilinemisega. Samuti nähtub protokollist, mille GWK esitas Reisebankiga 29. aprillil 1997 peetud nõudpidamise kohta, et viimane oli sel ajal veendunud, et euroga seotud õiguslik regulatsioon puudutab tema tegevust alles pärast üleminekuperioodi lõppu, mil euro sularahana käibele lastakse (vaidlustatud otsuse põhjendused 63–68).

105 Siit nähtub, et sularaha vahetamise teenusele üleminekuperioodil kohaldatav regulatsioon ei olnud veel 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku toimumise ajaks lõplikult kindlaks määratud ja seda arutati läbi, eriti komisjoni egiidi all, keskpankade, pangasektori ja tarbijate ühenduste esindajatega. Seega ei saa eitada, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolek toimus ajal, mil õiguslik regulatsioon oli veel ebakindel ja mil peamiseks ülesandeks oli kindlaks teha, kas ja kuidas on üleminekuperioodil sularaha vahetamise teenuse eest võimalik tasu nõuda.

106 Oht, et Deutsche Bundesbank võib hakata sularaha vahetamise teenust osutama tasuta, nähtus otseselt EKPS põhikirja artiklist 52. Samas tuleb aga märkida, et asjaolude toimumise ajal ei olnud selle sätte rakendamise mooduseid veel ära otsustatud. Seega näiteks nähtub ekspertgrupi 20. novembri 1997. aasta aruandest panga teenustasudest eurodeks ümberarvestamise eest (vt eespool punkt 102), et kui enamik keskpankasid kavatses teiste euroala liikmesriikide paberraha vahetada tasuta vaid juhul, kui vahetada soovitakse nende enda paberraha vastu, siis teatud pangad (näiteks Banque de France) olid nõus tasuta paberraha vahetamisega mõlemas suunas (lk 4 ja 7 ning lisa B, tabel 2).

107 Lisaks tuleneb ekspertgrupi töö tulemusest üldisemalt, et enamik pankasid kavatsesid üleminekuperioodil jätkata sularaha vahetamise teenuse eest tasu küsimist, olenemata asjaolust, et selle teenuse tasumäärad pidid vahetuskursist tuleneva riski kadumise tõttu vähenema. Deutsche Bank seevastu teatas aga 15. mai 1997. aasta ümarlauas (vt eespool punkt 101), et kavatseb sooritada tasuta tehingud, mis puudutavad nii kontol oleva raha ümberarvestamist, euros väljendatud tšেকে kui ka „muud tüüpi ümberarvestamist”, samas kui „pank soovis võtta tasu isikutelt, kes ei omanud kontot, kuid kes üleminekuperioodil soovisid paberraha vahetada, täpsustades, et komisjonitasud oleksid hetkel kehtivatest madalamad ja tasuks võiks olla pigem kindel summa kui protsent tehinguväärtuselt” (Eurole ülemineku praktilisi küsimusi käsitlev ümarlaud: kokkuvõte ja järeldused, lk 5).

108 Olenemata toodud asjaoludest ei saa maha salata, et sissetulekute jätkumine, mida pangad sularaha vahetamise teenuse eest küsisid, oli üleminekuperioodil ohus, sest eksisteeris võimalus, et seda teenust hakkavad tasuta pakkuma nii keskpangad kui Deutsche Banki eeskujul oma klientidele ka teatud teised pangad. See oht oli koormavam nii pankadele, kellele sularaha vahetamine oli põhitegevusala — GWK ja Reisebank —, kui ka pankadele — nagu Dresdner Bank, HVB ja Commerzbank —, kelle jaoks moodustasid need tehingud olulise osa tegevusest.

— 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut ettevalmistavad arutelud

- 109 Hagejad vaidlevad vastu sellele, et teatud dokumente, mis puudutasid GWK ja Reisebanki vahelisi kontakte 15. oktoobri 1997. aasta koosolekule eelnenud kuu jooksul, kasutatakse rikkumissüüdistuse aluseks olevate tõenditena. Nad märgivad, et kuna enamik nendest tõenditest puudutavad GWK-d, siis saab neid kasutada vaid GWK vastu. Hagejad on seisukohal, et igal juhul ei saa nende dokumentidega tõendada õigusvastase hinnakokkuleppe sõlmimist.
- 110 Komisjon on seisukohal, et vaidlustatud otsus tugineb mitmele dokumendile, millega valmistati ette 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku arutelusid ning hagejate viidatud tõendid on vähemalt käsitletavad rikkumise kaudsete tõenditena. Kuigi nende alusel ei saa teha järeldust kokkulepe sõlmimise kohta, on nad üheks elemendiks, mille abil saab tuvastada 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku konkurentsivastase eesmärgi.
- 111 Esimese Astme Kohus täheldab, et komisjoni poolt vaidlustatud otsuses mainitud dokumente, millele ta käesolevas menetluses viitab, on kokku viis, nimelt:

— 29. aprillil 1997 Reisebanki ja GWK vahel peetud koosoleku protokoll (vaidlustatud otsuse põhjendused 63–67);

- GWK 5. mai 1997. aasta faks Reisebankile, mis oli koopia GWK vastusest EMI küsimustele sularaha vahetuse kohta (vaidlustatud otsuse põhjendused 69–75);

- 25. juuli 1997. aasta kiri, mille Commerzbank, DVB, West LB ja Reisebank saatsid Landeszentralbank Hessenile, milles nad väljendasid negatiivset meelestatust Deutsche Bundesbanki kohustuse suhtes osta euroala vääringuid tasuta (vaidlustatud otsuse põhjendus 55);

- 11. augustil 1997 Reisebanki, DVB, GWK ja Landeszentralbank Hesseni vahel peetud koosoleku protokoll (vaidlustatud otsuse põhjendused 76–80);

- 29. septembril 1997 GWK ja DVB vahel toimunud telefonivestluse kohta koostatud protokoll (vaidlustatud otsuse põhjendus 81–83).

¹¹² Nende dokumentide sisu ja neile antud tõlgendust hagejad vaidlustanud ei ole. Samas kinnitavad nad, et neid dokumente nende vastu kasutada ei saa.

¹¹³ Selles suhtes tuleb toonitada, et kõik nimetatud dokumendid on koostatud enne 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut ja on seega asjakohased vaid niivõrd, kui võrd neis sisaldub kaudseid tõendeid asjaolude kohta, mis eelnesid väidetavale rikkumisele.

- 114 Lisaks on oluline märkida, et neljas nendest dokumentidest viidatakse otseselt GWK-le ja seega võivad need olla asjakohased tema rolli kindlaksmääramiseks 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku kokkukutsujana. Dokumentidest ei nähtu ühtki elementi, millest nähtuksid teiste pankade kavatsused peale GWK või ka Reisebanki seoses 15. oktoobri 1997. aasta koosolekuga.
- 115 Mis puutub Landeszentralbank Hessenile 25. juulil 1997 saadetud kirja, siis saab sellega tõendada vaid pankade ja Deutsche Bundesbanki esindajate vaheliste arutelude hetkeseisu eespool mainitud õigusliku regulatsiooni ebakindluse teemal.
- 116 Seega need dokumendid, millest tuleneb vaid GWK rolli koosoleku kokkukutsujana, ei sisalda piisavalt kaudseid tõendeid hinnakokkuleppe sõlmimise kohta 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul.

Otsesed tõendid 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku kohta

- 117 Kuigi komisjon toonitas, et rikkumine on tuvastatud mitme dokumentaalse tõendi alusel (vaidlustatud otsuse põhjendused 62, 120, 126, 142 ja 158), nähtub vaidlustatud otsusest, et mis puutub sularaha vahetamise teenuse hinna kokkuleppesse, siis on selles osas 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul arutatu kohta olemas vaid üks otsene dokumentaalne tõend: GWK protokoll. Komisjon lähtus seisukohast, et seda tõendit toetavad nii 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud kahe ülejäänud panga avaldused, mis tehti haldusmenetluse käigus, kui ka pankade käitumine turul, millest nähtub hinnakokkuleppe elluviimine. Seega tuleb üksteise järel analüüsida neid kolme kategooriat tõendeid, et teha kindlaks nende tõenduslik jõud.

— GWK protokoll

- 118 Hagejad vaidlustavad GWK protokollitõendusliku jõu. Dresdner Bank ja HVB (kohtuasjad T-54/02 OP ja T-56/02 OP) esitasid kohtule 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud esindajate ütlused, milles eitatakse kategooriliselt hinnakokkuleppe sõlmimise teema arutamist.
- 119 Komisjon on seisukohal, et GWK protokollist nähtub selgelt, et olenemata erimeelsustest põhimõtte osas, et komisjonitasu määr peaks olema sama kõigi siseriiklike euro avaldumisvormide puhul, jõudsid kohalviibinud pangad kokkuleppele 3% komisjonitasu põhimõttes. Kohtudes ajavahemikul 1997. aasta aprillist oktoobrini, olid pangad sularaha vahetamise teenuse tulevase hinnapoliitika osas ebakindlas olukorras. Seda ebakindlust vähendas oluliselt vaid arutatud ja kokkulepitud 3% teenustasu määr. Selleteemalised arutelud on käsitletavad kokkuleppena, mille eesmärk EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses on konkurentsi piiramine.
- 120 Komisjon on seisukohal, et käesoleva menetluse käigus antud ütluste tõenduslik jõud on väiksem kui asjaolude toimumise ajal koostatud dokumentidel, nagu seda on GWK protokoll.
- 121 Esimese Astme Kohus tuletab meelde, et dokumendi tõendusjõu hindamiseks tuleb kõigepealt teha kindlaks selles esitatud informatsiooni tõenäosus ja eriti arvesse võtta dokumendi päritolu, selle koostamise asjaolusid, selle adressaati ning seda, kas dokumendi sisu arvestades näib ta mõistlik ja usutav (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: Cimenteries CBR jt vs. komisjon, nn tsemendi kohtuotsus, EKL 2000, lk II-491, punkt 1838).

122 GWK protokollilõik, millele komisjon tugineb, on sõnastatud järgmiselt:

„Koosolekul osalevad pangad väljendasid kavatsust asendada käesoleval ajal marginaalidest saadava tulu ligikaudu 90% ulatuses komisjonitasudest saadavaga. Pankade hinnangul tähendaks see, et üldise komisjonitasu suurus on ligikaudu 3%.”

123 Esiteks ei ole sellest lõigust võimalik aru saada, miks hindade esitamise süsteemi muutmine, kus varjatud hindade süsteem (kursivahe süsteem) asendatakse välja-
paistvate hindade süsteemiga (komisjonitasud), võiks mõjutada pankade vastavatest teenusest saadavaid sissetulekuid. Muu selgituse puudumisel tuleb asuda seisukohale, et valik nende kahe hinnaväljenduse vahel ei mõjuta nende tasude määra. Seetõttu tuleb tsitaadi mõtte selgitamise kontrollimiseks vaadelda kogu GWK protokollilõik, millest komisjoni arvates süüd tõendav tsitaat võetud on.

124 Nimetatud GWK protokollilõik tuleneb, et see käsitleb kursivahe süsteemi kadumise tagajärgi seoses lõplike ümberarvestuskursi määrade jõustumisega 1. jaanuaril 1999. Täpsemalt käsitleb see lõik küsimust, kas pangad saavad üleminekuperioodil jätkata sularaha vahetamise teenuste eest tasu võtmist vastavalt iga valuuta jaoks turul kujunenud tingimustele või peaks arveldusliku euro kasutuselevõtmine 1. jaanuaril 1999 kaasa tooma samatasemelise komisjonitasu kõigi euro avaldumisvormide puhul. See lõik ei käsitle niisiis komisjonitasude suuruse määramise küsimust, vaid puudutab küsimust, kas peaks olema ühtne

komisjonitasu määär, mis on kohaldatav kõigile asjaomastele endistele siseriiklikele väeringutele või kas peaks olema sama palju tasumäärasid kui on valuutasid. Ülaltoodud väljavõte näitab, et selles küsimuses ei saavutanud asjaosalised kokkulepet.

- 125 Teiseks viitab GWK protokollis asjakohane tekstiosa sellele, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalejad jõudsid ühisele seisukohale, et kursivahe süsteem tuleb asendada lõplikult kindlaksmääratud vahetuskursist eraldi ja selgelt esitatud vahetuse komisjonitasude kasutamise (vt vaidlustatud otsuse põhjendused 88, 93 ja 95). Sellisest avaldusest ei saa järeldada hinnakokkuleppe olemasolu, kuna kursivahe süsteemist loobumine ei olnud koosolekul viibinud pankade vaba tahte väljendus, vaid väga tõenäoliselt õigusliku regulatsiooni veel rakendamata muudatus, mida komisjoni 23. aprilli 1998. aasta soovitusel pidi täpsustatama.
- 126 Kolmandaks ei saa GWK protokollis asjakohases lõikes esitatud viidet, et marginaalides saadav tulu säilitatakse 90% ulatuses, lugeda ilma, et arvestatakse 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku toimumise ajal kehtinud õiguslikku regulatsiooni.
- 127 On ilmne, et lõplike vahetuskursside kindlaksmääramise tagajärjel vahetuskursi risk kadus; seda riski hindas EMI oma 23. aprilli 1997. aasta aruandes, millele viidatakse vaidlustatud otsuse põhjenduses 75, 5–10%-le sularaha vahetamise teenuse kuludest. EMI hinnangul võisid lõplikud vahetuskursid tuua kaasa sularaha vahetamise kulude ja seega ka sularaha vahetamise teenuste hinna alanemise 5–10%.

- 128 Samuti leidsid pangasektori esindajad 15. mail 1997 toimunud ümarlaua arutelu käigus, et „üleminekuperioodil valuutakursi risk kindlasti kao[ks] — mis vähenda[ks] kulusid ligikaudu 20% —, kuid muud tegevuskulud jää[ksid] samaks” (eurole ülemineku praktilisi küsimusi käsitlev ümarlaud: kokkuvõte ja järeldused; vaidlustatud otsuse põhjenduses 41 nimetatud andmed; vt ka komisjoni koostatud dokumenti pealkirjaga „Report to the round table on the practical aspects of the changeover to the euro”, dokument II/237/97/ EN rev, 4).
- 129 Seega GWK protokollis väidetavalt süüd tõendavat löiku, mis sätestab pankade sissetulekute säilitamise 90% tasemele, võib mõista kui viidet sularaha vahetamise teenuste kulude vähenemisele ligikaudu 10% võrra, mille toob kaasa vahetusrisi kadumine. See kulude vähenemine peaks väljenduma ka võetavates komisjonitasudes, mis peaksid seoses lõplike vahetuskursside jõustumisega samuti vähenema ligikaudu 10%. Ei saa käsitada, et koosolekul osalenud pangad tegid selle hinnangu muudatuste kohta hindades seoses euro kasutuselevõtuga vabal tahtel.
- 130 Neljandaks, mis puutub GWK protokollis lausesse, milles on otseselt mainitud 3% suurust komisjonitasu määra („Pankade hinnangul tähendaks see, et üldine komisjonitasu suurus on ligikaudu 3%”), siis on tõsi, et tulevikus võetavate hindade taseme mainimine konkureerivate ettevõtjate vahel peetud koosolekul võib viia oletuseni, et sõlmiti hinnakokkulepe. Samas väitsid käesolevas asjas hagejad, et seda tasumäära mainiti mitte ainult kaudselt, vaid ka ainult viitega sellel turul avalikult kättesaadavale informatsioonile, mis on välja toodud EMI 23. aprilli 1997. aasta aruandes.
- 131 Kuigi GWK protokollis väidetavalt süüd tõendav löik ei ole selge ega ühemõtteline, tuleb siiski märkida, nagu seda tehakse vaidlustatud otsuse põhjenduses 105, et see

protokoll sätestas, et väljavaade, et Deutsche Bank hakkab sularaha vahetamise teenust tasuta pakkuma, oli „palju suurem oht kui see, et tasuta teenust hakkaksid osutama regionaalsed keskpangad, kes seda tüüpi teenuse pakkumiseks võimelised ei olnud”. Protokollis kohaselt võis see „nõrgestada koosolekul osalenute kokkulepi[tud] positsioone, nimelt 3% komisjonitasu võtmist (90% hetke sissetulekutest)”. Tõendite hindamisel nende kogumis tuleb arvestada asjaoluga, et see lause võib toetada argumenti komisjonitasude määras sõlmitud kokkuleppe kohta.

132 Mis puutub GWK protokollis usutavust, siis nagu eespool mainitud, olid selles märkimisväärselt üle hinnatud koosolekul osalenud pankade turuosad. Hagejad toonitavad ka seda, et protokollija, kelle emakeel ei olnud saksa keel, võis koosolekul tehtud ettepanekutest valesti aru saada. Lisaks oli selle dokumendi koostajal GWK-l, kes oli 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku algataja, isiklik huvi fakte vajalikus suunas mugandada, et näidata oma juhtkonnale nende ootustele vastavat dokumenti. Selles osas on oluline märkida, et GWK sisemised märkmed 20. oktoobrist 1997 (vastuväiteteatise lisa 16) mainivad kokkulepet „tulevikus euroala vääringute vahetamise eest võetavate tariifide kohta”, mis sõlmiti GWK ja Madalmaade suuremate pankade vahel 1997. aasta mais. Kokkulepe kehtestab sularaha vahetamise teenuse komisjonitasuks 3,8%. See määr vastab ka GWK poolt EMI-le esitatud andmetele (vaidlustatud otsuse 72. põhjendus), mis edastati eespool mainitud 5. mai 1997. aasta faksiga ka Reisebankile. Nende asjaolude pinnalt võib tekkida küsimus, kas GWK mitte ei soovinud ka Saksamaal hinnakokkulepet sõlmida, võttes eeskujuna Madalmaades 1997. aasta mais sõlmitud leppest, millele nimetatud sisemistes märkmetes viidatakse.

133 Lõpetuseks tuleb märkida, et on ilmne, et GWK protokoll on sisemiseks kasutamiseks mõeldud dokument, mida kuni haldusmenetluseni hagejatele ei tutvustatud, mistõttu ei olnud neil võimalik väljendada ka erimeelsust selles sisalduva suhtes, vältimaks riski, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul arutatut võidakse vääralt mõista.

- 134 Kokkuvõtteks tuleb asuda seisukohale, et GWK protokoll, milles viidatakse kokkuleppele 3% suuruses komisjonitasus, võib käsitleda kaudse tõendina, millest võib aimata 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade teatud ühist taht. Samas, arvestades nimetatud dokumendi eespool analüüsitud osasid, ei ole selle alusel kokkuleppe sõlmimist võimalik õiguslikult piisavalt tuvastada.

— Teatud pankade avaldused haldusmenetluse käigus

- 135 Vaidlustatud otsuse kohaselt toetavad GWK protokollis osutatud komisjonitasu määra arutelu toimumist ütlused, mis Commerzbank ja Bayerische Landesbank Girozentrale ärakuulamisel andsid (vaidlustatud otsuse põhjendused 96, 107 ja 118–120). Vaidlustatud otsuse 44. joonealuses märkuses tugineb komisjon samuti vastustele, mis Commerzbank, HVB ja VUW, West LB ja Hamburgische Landesbank Girozentrale andsid vastuväiteteatisele. Kajas tugineb komisjon muu hulgas Reisebanki esitatud vastuväiteteatise vastusele, mida on mainitud vaidlustatud otsuse põhjenduses 68.
- 136 Mis puudutab viimati nimetatud dokumenti, siis märgib Esimese Astme Kohtus, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 68 viidatakse, et Reisebank tunnistas, et ta „ei olnud teadlik suurtest muudatustest euroala vääringute vahetamise teenuste osas üleminekuperioodil”. See avaldus ei ole ilmselgelt käsitletav kaudse tõendina ühise tahte kohta hinna kindlaksmääramiseks.
- 137 Kuigi sellest nähtub näiteks, et asjassepuutuvad pangad avaldasid, et „teatud pankade teatud esindajad maini[sid] arve, mis jäid 2% ja 4% vahele” (vaidlustatud otsuse põhjendus 107), siis ükski nendest avaldustest ei piisa, et kinnitada argumenti

ühise tahte kohta komisjonitasu määra kindlaksmääramiseks. On selge, et referentsvahemiku või sihthinna kindlaksmääramine võib kujutada endast hinna ebaseadusliku fikseerimise viisi, kuna sellises olukorras ei kujune hinnad enam ettevõtjate iseseisvate otsuste tulemusena, vaid nende ühise tahte tulemusena. Samas kajastavad esitatud arvud („2% ja 4% vahel”; „ligikaudu 3%”; „2% ja 6% vahel”; vt vaidlustatud otsuse põhjendus 107 ja 44. joonealune märkus) siiski — nagu ka eespool esitatud — turuhindasid EMI poolt sedastatuna; need on ebamäärased ja suures kõiguvad vahemikus (kuni kolmekordne erinevus). Järelikult näitavad need avaldused, et koosolekul viitasid teatud pangad komisjonitasude määrale nii, et nende viidetest ei ole võimalik mõistlikult järeldada, et tõenäoliselt sõlmiti nende vahel ühiselt vastavaid hindu kehtestav kokkulepe.

Seisukohad vahetamise eest võetava komisjonitasu suuruse kokkuleppe täitmise kohta

138 Tuginedes asjaolule, et sõlmitud on konkurentsi piirava eesmärgiga kokkulepe, ei ole vajalik tõendada selle kokkuleppe mõjusid; komisjon on aga täiendava argumendina leidnud, et pärast 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut kohandasid osalejad oma hinnad vastavalt väidetavale kokkuleppele. Vaidlustatud otsuse põhjendustes 147 ja 148 tsiteerib ta Dresdner Banki, Commerzbanki, HVB, VUW, GWK ja Reisebanki hinnakirju. Tasumäärad jäävad vahemikku 3%– 4,5%, mõned pangad võtavad lisaks kindlasummalist tasu.

139 Hagejad on seisukohal, et ülemineku perioodil järgitud hinnad näitavad, et vastav kokkuleppe puudus; komisjon vaidleb sellele aga vastu.

140 Kehtivate komisjonitasude uurimisel tuleb arvestada tegelikult saadud komisjonitasu nii proportsionaalselt arvutatavat kui ka kindlasummalist osa. Kuna suurem osa asjaomastest teenustest on summas alla 200 euro — (vastuväiteteatises on selle osa suuruseks märgitud 70% (punkt 9) —, avaldab kindlasummaliste 5 või 10 Saksa marga suuruste või teatud minimaalselt vahetussummalt arvestatud komisjonitasude võtmine tuntavat mõju pankadele tegelikult makstud summa suurusele, kui see on väljendatud protsentuaalselt. Seega ei oleks komisjon tohtinud piirduda ainult komisjonitasude määra uurimisega, mis kajastab tarbija kulutusi vaid osaliselt.

141 Esimese Astme Kohus palus menetlust korraldavate meetmete raames komisjonil esitada tabelina andmed 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade poolt 1999. aastal tegelikult võetud komisjonitasude määrade kohta 25, 50, 100 ja 200 euro suuruste summade vahetamisel. Tabelist nähtub, mida vaidluses toob välja ka komisjon, et tegelikult võetud komisjonitasude määr on eri pankades selgelt erinev. Seega 20 euro vahetamiseks varieerusid tegelikult võetud komisjonitasude määrad 3%-st 30%-ni, st erinevust 1–10. See erinevus vähenes proportsionaalselt vahetatava summa suurenemisega. Näiteks 200 euro vahetamisel varieerusid tegelikult võetud komisjonitasude määrad 2%-st 4,5%-ni, st erinevust 1–2,25. Hagejad neid andmeid ei vaidlusta.

142 Siinkohal võib järeldada, et komisjon tugines täpsetele andmetele, leides vaidlustatud otsuse põhjendustes 147 ja 148, et hagejad kohandasid oma hinnad vahemikku 3%–4,5 %. Andmed, mis olid komisjoni valduses vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel, ei toeta argumenti, et hagejate poolt võetavate hindade ühtlustumine toimus seoses väidetava keelatud kokkuleppe täitmise.

Järeldus

- 143 Üldkokkuvõttes nähtub nendest tõenditest, et 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku kokkukutsuja võis tegutseda eesmärgiga sõlmida hinnakokkulepe reaktsioonina kahekordse konkurentsisure suurenemise ohule, mis võis tekkida seetõttu, et Deutsche Bundesbank ja Deutsche Bank kavatsesid üleminekuperioodil sularaha vahetamise teenust osutada tasuta.
- 144 Samas ei ole 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut puudutavad otsesed tõendid piisavad, et saaks ilma mõistlike kahtlusteta järeldada, et pangad vastava kokkuleppe sõlmisid. Kuigi tõendid, millele komisjon viitab, näitavad, et teatud kohalviibinud pangad mainisid koosolekul komisjonitasude määrasid — mis olid iseenesest üldtuntud —, ei ole need kaudsed tõendid piisavad, et saavutada nõutud tõendatuse taset toetamaks argumenti, et esines ühine tahe hindade kindlaksmääramiseks.
- 145 Siinkohal tuleb juhtida tähelepanu sel ajal tekkinud õiguslikele ja tehnilistele küsimustele seoses väga spetsiifilise eurole ülemineku olukorraga ja mitmetele konsultatsioonidele, mida peeti pangandussektori, komisjoni, finantsjärevalve ja tarbijate ühenduste vahel. See taust ei võimalda tähelepanuta jätta hagejate argumenti, et kokkusaamise eesmärk oli arutada õigusliku regulatsiooni muudatuse tagajärgi nende sularaha vahetamise tegevusele üleminekuperioodil ja vajadusel teavitada Deutsche Bundesbanki raskustest, mis selle sektori ettevõtjatel selle muudatuse tagajärjel tekkida võivad.
- 146 Lisaks nõrgestab hinnakokkuleppe sõlmimise argumenti ka asjaolu, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pangad ei esindanud enam kui umbes 17% vaid krediidiasutuste poolt pakutavast sularaha vahetamise teenuse turust.

147 Lõpetuseks tuleb märkida, et komisjoni valduses olevad andmed üleminekuperioodi hinnataseme kohta on vastuolus märkusega, et 1999. aastal järgitud hinnad tulenesid teatud kokkulepest.

148 Seega tuleb asuda seisukohale, et komisjon ei ole suutnud õiguslikult piisavalt tõendada, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul väljendati ühist taht komisjonitasude kindlaksmääramiseks.

D — *Kokkulepe komisjonitasu võtmise viisis*

149 Komisjonitasu võtmise viisi osas toimepandud rikkumist on käsitletud vaidlustatud otsuse põhjendustes 95, 96, 114, 115, 132 ja 184, kuna komisjon on põhilise osa analüüsist pühendanud komisjonitasude määra kindlaksmääramisele. Täpsemalt on komisjon eranditult proportsionaalse tasu põhimõtte kokkuleppe sõlmimise tõendite kohta märkinud alljärgnevat (vaidlustatud otsuse põhjendus 95):

„Vahetustoimingute osas on [Commerzbanki] koostatud protokollis märgitud, et oli saavutatud konsensus euroala valuutade kindlaksmääratud vahetuskursside kasutamiseks (st ostu- ja müügikursse ei rakendata) koos teenustasudega, mis arvestatakse protsentuaalselt väljendatud komisjonitasudena. Iga pank kehtestab vahetustoiminguteks oma arvestusmeetodi [...]

[Majandus- ja rahaliidu] kolmandal etapil (st 1. jaanuar 1999 — 1. jaanuar 2002) valuutavahetuse kursside/hinna kehtestamise osas saavutasid osalejad kokkuleppe järgmistes küsimustes:

1) Tehingud eraisikutega

[...]

— teenustasud/komisjonitasud arvestatakse protsendina vahetatavalt summalt [...].

[...]”

- 150 Vaidlustatud otsuse kohaselt „langevad Commerzbanki ja GWK protokollid kokku selles, et klientidelt võetavad teenustasud väljendatakse protsendina” (vaidlustatud otsuse põhjendus 96). Neid tõendeid on sisuliselt korratud vaidlustatud otsuse põhjenduses 106. Lisaks on komisjon vaidlustatud otsuse põhjendustes 114–116 vastanud poolte argumentidele alljärgnevalt:

„Tasude läbipaistvuseks ja selgeks esitamiseks ei ole vaja ühtlustada tasusid, tasude võtmise viisi või muid pangasektori teenuseid. Iga pank peab võetavate tasude

kaubandusstrateegia üle otsustama iseseisvalt. Kuivõrd neid tasusid maksavad kliendid, tuleb vastava valdkonna strateegia — kaasa arvatud tasu võtmise viis — otsustada iga panga poolt iseseisvalt.

Ei olnud loomulik ega loogiline, et iga pank otsustas iseseisvalt [kursi]vahe süsteemi asendada protsendina väljendatud komisjonitasuga. Pigem tundub, et Deutsche Bank plaanis alguses pakkuda tasuta teenust. Kõigele vaatamata ei seisne probleem selles, millised võisid või ei võinud olla majanduslikult kõige mõistlikumad teenustasude võtmise viisid, vaid selles, kas pangad nendes viisides omavahel kokku leppisid või mitte.

Käesolevas asjas on tegemist selge pankadevahelise kokkuleppega ligikaudu 3% üldise komisjonitasu kohta eesmärgiga katta 90% kaotatavast tulust pärast kursivahe süsteemi väljavahetamist alates 1. jaanuarist 1999.”

1. Poolte argumendid

- 151 Hagejad väidavad, et kokkulepet teenustasude protsendina väljendamise kohta ei sõlmitud. Nende argumendid on esitatud kahes järgus. Esiteks leiavad nad, et tõendid, millele komisjon tugineb, ei ole piisavad. Teiseks pakuvad nad alternatiivset selgitust: 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul nõustusid kõik pangad, et lõplikult kindlaksmääratud vahetuskursi süsteemi jõustumine toob kaasa kursivahe süsteemi kadumise sularaha vahetamisel, mis asendatakse eraldi ja selgelt eristatud komisjonitasude mehhanismiga. Tegemist ei ole seega kokkuleppega EÜ artikli 81 lõike 1 tähenduses, vaid aruteluga õigusliku regulatsiooni muudatuse teemal.

- 152 Komisjon on seisukohal, et tasu võtmise viisi kokkulepe tuvastati Commerzbanki protokollil alusel, mille sisu on väga selge: „teenustasud/komisjonitasud arvutatakse protsendina vahetatavalt summalt” ja „need arvestatakse eraldi”. Seda avaldust toetab GWK protokoll, mille kohaselt pidi komisjonitasu arvutatama „protsendina vahetatavalt summalt”.
- 153 Komisjon kinnitab ka seda, et vaidlustatud otsuses tuginetakse mitmele protokollile, mille GWK koostas enne 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut. Lisaks GWK koostatud dokumentidele, millele eespool on viidatud, tugineb komisjon ka Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale vastuväiteteatise vastusele (vaidlustatud otsuse põhjendus 113).
- 154 Hagejad vaidlevad vastu, et viimati nimetatud dokumente ei saa nende vastu tõendina kasutada, kuna komisjon keeldus neile andmast juurdepääsu nendele dokumentidele haldusmenetluse käigus.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

- 155 Mis puutub väitesse tõendite kohta, mille osas hagejaid ära ei kuulatud, meenutab Esimese Astme Kohus, et kaitseõiguste tagamise põhimõtte eeldab, et puudutatud ettevõtjale antakse võimalus tõhusalt teada anda oma seisukoht komisjoni esitatud faktide, vastuväidete ja asjaolude tegelikkuse ja asjakohasuse suhtes (Euroopa Kohtu 13. veebruari 1979. aasta otsus kohtuasjas 85/76: Hoffmann-LaRoche vs. komisjon, EKL 1979, lk 461, punkt 11, ja 17. jaanuari 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 43/82 ja 63/82: EKL 1984, lk 19, punkt 25).

156 Vastuväiteteatise vastuväited peavad olema nii selgelt sõnastatud — isegi kui neist on tehtud kokkuvõte —, et huvitatud isikud saaksid realselt aru tegevusest, mida komisjon neile süüks paneb. Vaid juhul, kui see tingimus on täidetud, saab vastuväiteteatis täita talle ühenduse õigusnormidega pandud ülesande, st anda ettevõtjatele ja nende ühendustele kogu selline informatsioon, mis võimaldab neil end igakülselt enne komisjoni lõpliku otsuse tegemist kaitsta (vt Euroopa Kohtu 31. märtsi 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85–C-129/85: Ahlström Osakeyhtiö jt vs. komisjon, EKL 1993, lk I-1307, punkt 42).

157 Põhimõtteliselt on lubatud tõendid vaid dokumendid, mida on tsiteeritud või mainitud vastuväiteteatises (Esimese Astme Kohtu 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-11/89: Shell vs. komisjon, EKL 1992, lk II-757, punkt 55, ja 10. märtsi 1992. aasta otsus kohtuasjas T-13/89: ICI vs. komisjon, EKL 1992, lk II-1021, punkt 34; vt selle kohta ka Euroopa Kohtu 3. juuli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-62/86: AKZO vs. komisjon, EKL 1991, lk I-3359, punkt 21).

158 Dokumenti saab käsitleda süüstava dokumendina vaid juhul, kui komisjon on sellele tuginenud ettevõtja poolt toimepandud rikkumise tuvastamisel. Kaitseõiguse rikkumise tuvastamiseks ei piisa, et asjakohane ettevõtja tõendab, et ta ei saanud haldusmenetluse käigus võtta seisukohta dokumendi suhtes, mida vaidlustatud otsuse mõnes osas mainitakse. Ta peab tõendama, et komisjon on vaidlustatud otsuses seda dokumenti kasutanud tõendina rikkumise kohta, milles ettevõtja väidetavalt osales.

159 Käesolevas asjas on komisjon viidanud sellele, et vastuses vastuväiteteatisele tunnistas Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale, et „15. oktoobri 1997. aasta

koosolekul sõlmis ta kokkuleppe teenustasu võtmise viiside kohta üleminekupe-rioodil” (vaidlustatud otsuse põhjendus 113). Olenemata asjaolust, et nimetatud väidetav ülestunnistus asub osas, mille pealkiri on „Poolte argumendid faktiliste asjaolude tõlgendamise kohta”, leiab kohus siiski, et komisjon on vaidlustatud otsuses sellele avaldusele tuginenud kui rikkumissüüdistuse aluseks olevale tõendile ja esitatud menetlusdokumentides sellele nii viidanud.

160 Samuti on komisjon Esimese Astme Kohtu küsimustele esitatud vastuses tunnistanud, et ühelgi hagejal ei olnud juurdepääsu teiste otsuse adressaatide esitatud vastuväiteteatise vastustele. Seega on komisjon rikkunud hagejate kaitseõigust, tuginedes dokumentidele, millele viimastel puudus haldusmenetluse käigus juurdepääs. Seega tuleb need dokumendid tõenditena tähelepanuta jätta (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 30. septembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-191/98, T-212/98–T-214/98: Atlantic Container Line jt vs. komisjon, EKL 2003, lk II-3275, punkt 338; vaata selle kohta ka Euroopa Kohtu 25. oktoobri 1983. aasta otsus kohtuasjas 107/82: AEG vs. komisjon, EKL 1983, lk 3151, punktid 24–30, ning eespool viidatud tsemendi kohtuotsus, punkt 382).

161 Mis puutub ülejäänud komisjoni viidatud tõenditesse, siis tuleb märkida, et tegemist on eelnevalt, hinnakokkuleppe kohta seisukohtade võtmise raames esitatud analüüsis uuritud tõenditega. 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul arutatud teemade sisu tõendamisel on need dokumendid vaid kaudselt asjakohased. Need puudutavad kõik nimetatud koosolekule eelnevat perioodi ja võimaldavad tuvastada vaid seda, et GWK-I oli koosoleku kokkukutsuja roll. Nimetatud dokumendid ei ole piisavad tõendamaks, et hagejatel ja GWK-I oli ühine tahe sõlmida kokkulepe, millel oleks ilmselgelt konkurentsivastane eesmärk.

162 Tõendite osas teenustasu võtmise viiside kokkuleppe kohta tuleb asuda seisukohale, et käesoleva asja eriti spetsiifilisi euro kasutuselevõtuga seotud asjaolusid arvestades tekib tõsiseid kahtlusi GWK ja Commerzbanki protokollidele komisjoni antud tõlgenduse osas.

- 163 Nimelt on komisjonitasu võtmise viiside kokkuleppe vahetult seotud hinnakokkuleppega, moodustades viimase täiendava osa. Esimese Astme Kohtu seisukoht, et komisjon ei ole õiguslikult piisavalt tõendanud hinnakokkuleppe sõlmimist, nõrgestab ka seisukohti ja hinnanguid, mis on antud väidetavale kokkuleppele komisjonitasu võtmise viiside kohta.
- 164 Kuna vaidlustatud otsuses tuginetakse tuvastatud seisukohale, et protsendina väljendatava konkreetse komisjonitasu kasutamise osas väljendati ühist tahet, siis tuleb siinkohal meelde tuletada seda, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade tahe ei ole seotud sel ajal kehtinud kaudsete komisjonitasude süsteemi kasutuselt kõrvaldamisega. Konkreetsete komisjonitasude kasutuselevõtt tuleneb euro kasutuselevõtu õiguslikust regulatsioonist. Seega ei saa komisjon tugineda Commerzbanki protokollis tehtud märkuse grammatilisele tõlgendusele pankadevahelise „konsensuse” kohta lõplikult kindlaksmääratud kursside kohaldamise osas ja sellega kaasneva kursivahe süsteemi kadumise osas (vt eelkõige vaidlustatud otsuse põhjendused 95 ja 106). Vastupidi, sellest lõigust võib aru saada kui ühisest avaldusest, et võetakse teadmiseks õigusnormides seoses euro kasutuselevõttuga tehtavad muudatused, mida hiljem täpsustatakse komisjoni 23. aprilli 1998. aasta soovitusega.
- 165 Lisaks on kokkuleppe enda olemasolu vahetatavalt summalt rangelt proportsionaalse komisjonitasu võtmise kohta vastuolus vaidlustatud otsuses esitatud seisukohtadega, et mitmed pangad kasutasid segasüsteeme, kus teenustasu koosnes kindlasummalisest ja proportsionaalselt arvutatavast osast (vaidlustatud otsuse põhjendus 147). Seega tõendavad komisjoni valduses olnud andmed, et üleminekuperioodil kasutasid hagejad erinevate struktuuridega komisjonitasude süsteeme — mõned küsisid ainult proportsionaalset komisjonitasu ja teised kasutasid segasüsteemi kuni selle perioodi lõpuni.

- 166 Seega tuleb asuda seisukohale, et komisjon ei ole õiguslikult piisavalt suutnud tõendada, et esinesid ühise tahte olemasolu tõendavad asjaolud, millest nähtuks, et 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul sõlmiti kokkulepe vahetamise teenuse eest komisjonitasu võtmise viiside kohta.

E — Üldine järeldus

- 167 Komisjon ei ole õiguslikult piisavalt tõendanud kokkuleppe olemasolu, mis puudutab üleminekuperioodil euroala vääringutes sularaha vahetamise teenustasude kindlaksmääramist ja tasu võtmise viise. Sellest järeldub, et väited, mis puudutavad komisjoni poolt tuvastatud faktide ebatäpsust ja süüstavate tõendite ebapiisavust, tuleb tunnistada põhjendatuks.
- 168 Arvestades kõike eeltoodut, ei muudaks hagi uus läbivaatamine võistlevas menetluses tagaseljaotsust. Seetõttu tuleb kaja rahuldamata jätta, ilma et oleks vaja uurida hagi muid väiteid.

Kohtukulud

- 169 Kodukorra artikli 87 lõike 2 kohaselt on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna kohtuotsus on tehtud komisjoni kahjuks, tuleb kohtukulud vastavalt hagejate nõudele välja mõista komisjonilt.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (neljas koda)

otsustab:

- 1. Jätta kaja rahuldamata.**
- 2. Mõista kohtukulud välja komisjonilt.**

Legal

Lindh

Vadapalas

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 27. septembril 2006 Luxembourgis.

Kohtusekretär

Koja esimees

E. Coulon

H. Legal

Sisukord

Vaidluse taust	II - 3574
Menetlus	II - 3579
Poolte nõuded	II - 3581
Õiguslik käsitlus	II - 3583
I – Kaja menetlus	II - 3583
II – Ülevaade hagiavalduse väidetest	II - 3585
III – Konkurentsivastase kokkuleppe olemasolu	II - 3587
A – Esialgsed märkused	II - 3587
B – Tõendite esitamine ja kohtuliku kontrolli ulatus	II - 3588
C – Kokkulepe vahetusteenuse komisjonitasu määrade kohta	II - 3591
1. Poolte argumendid	II - 3591
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3593
a) Vaidlustatud otsuse tõlgendamine ja rikkumise toimumine seoses kokkuleppega, milles kehtestati sularaha vahetamise teenuse tasuta osutamise keelu põhimõte	II - 3593
b) Tõendid komisjonitasude määra kokkuleppe kohta	II - 3595
Tõendid 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku tausta kohta	II - 3596
— 15. oktoobri 1997. aasta koosolekul osalenud pankade turuosad	II - 3596
— Õiguslik ebakindlus	II - 3599
— 15. oktoobri 1997. aasta koosolekut ettevalmistavad arutelud	II - 3604
	II - 3625

Otsesed tõendid 15. oktoobri 1997. aasta koosoleku kohta	II - 3606
— GWK protokoll	II - 3607
— Teatud pankade avaldused haldusmenetluse käigus	II - 3612
Seisukohad vahetamise eest võetava komisjonitasu suuruse kokku- lepe täitmise kohta	II - 3613
Järeldus	II - 3615
D – Kokkulepe komisjonitasu võtmise viisis	II - 3616
1. Poolte argumendid	II - 3618
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3619
E – Üldine järeldus	II - 3623
Kohtukulud	II - 3623